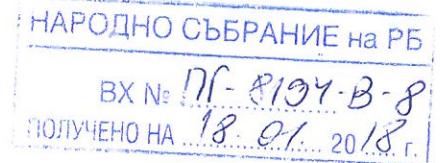

From: Vihar Krastev <viharkv@gmail.com>
Sent: 17 януари 2018 г. 15:53
To: undisclosed-recipients:
Subject: За общото и различното между пол, секс и джендъра
Attachments: За пола, секса и джендъра.docx

За общото и различното между пол, секс и джендър, прочул се още като социален пол

или

Още за спора около Истанбулската конвенция от безполова перспектива

Здравейте.

Наслушах се и се наситих до втръсване, та чак и до погнуса на нестихващия и често трагикомично забавен „дискурс“ за Истанбулската конвенция. (Съгласен съм в немалка степен с вижданията на проф. Калин Янакиев, който пък сполучливо нарича сагата „шумотевица“ и „фалшив скандал“. Вж. https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2018/01/07/3108348_falshiviat_skandal_s_istanbulskata_konvencija/)

Поредната псевдоинтелектуална буря в чаша нечиста родна вода. Поредното надперчване на наперени момченца и момиченца, поредното мерене на ... „мъжкост“ и „женскост“, на „мъжественост“ и „женственост“, на интелекти и интелигентности, на познания и ... на очевадни невежества. Не бих си позволил да споменавам имената на когото и да било от най-видните и гръмогласни „диспутанти“ – и защото на мен ми е обидно, и за да не обидя тяхното надраснало ги самолюбие (познато още като „его“). Дали всички надвикващи се познавачи са прочели наистина цялата Конвенция и къде ли в нея видяха да се споменава трети пол и за медицински или социални отклонения, едва ли някога ще се разбере. А дано, ама надали.

Наистина се чудя обаче как досега не се появи на заоблачения ни хоризонт и не се включи в празнословния дебат някой дори среден по успех второкурсник-филолог (или пък негов никому неизвестен скромнен преподавател), който да подсказва на всезнайковците, че етимологично (сиреч като произход) и родната ни дума „пол“, и оспорваните чуждици „секс“ (**sex**) и „джендър“ (**gender**), както и ще да са преведени, са близки сродници. Неучастието на езиковеди и преводачи в дебата най-вероятно е убедително потвърждение на максимата, че е по-добре да мълчиш разумно, отколкото да говориш глупаво, както и че знаещите мълчат, а празните грънци ..., нали се сещате?

Ако си поотворят малко капациите, надспорващите се биха могли вероятно да забележат, че не само тук, в България, всички люде „сме братовчеди“, но и езиците в Европа, та и отвъд, са, общо взето, с общи корени.

Цялата фалшива шумотевица се дължи на факта, че досега и двете английски думи (**sex** и **gender**) се превеждаха традиционно, безпроблемно и напълно вярно с единствената подходяща за целта българска дума „пол“. Защото те и **на английски са пълни и напълно взаимозаменяеми синоними** (виж по-долу). Аз самият съм един от многото преводачи, които сме съпричастни към този грях, заради който сега Главна прокуратура и Народният съд ще ни режат езиците.

Приема се, че етимологията на родната ни дума „пол“ е свързана с „*поль*“ (*polŭ*) в езиците на древните източнославянски племена, която присъства и в старочерковнославянския език. (Той пък е наричан още и старобългарски, и църковнославянски, и как ли още не, но засега един дебат ни е достатъчен.) Чисто, просто и напълно ясно думата е означавала, означава и сега „половина“. А какво общо има това с половете? Ами човешкият род видимо е **разполовен** на два **пола** – **половината** (приблизително) мъже, **половината** (или малко повече) жени.

Тази етимологична приказка е много подобна на езиковедския разказ за секса. Английската дума „sex“ е заимствана в късния староанглийски (за да обозначава двете категории човешки същества – женски и мъжки) или от старофренското „sexe“, или директно от латинското „sexus“. Това не е напълно сигурно, защото няма живи свидетели, които да помнят точно как и кога това се е случило. Произходът на „sexus“ също не е доказан, но обикновено се свързва със „seco“, което пък означава „дял“ или „половина“. (Припомнете си славянската половина.) И славяни, и латини явно са мислили сходно и не им е била необходима статистика, за да се досетят, че човешката раса е разполовена на женски и мъжки дял, на женска и мъжка секции, на женска и мъжка половици, на женски и мъжки пол, на женски и мъжки секс. „Seco“ пък се свързва с латинския глагол „secare“ (срязвам, режа, разделям). Да изброяваме ли заемките в българския език, които са именно с този корен и произход – сеча, сеч и сечиво, секта и сектанти, секунда, секция и прочие, и прочие. Списъкът няма да е къс, но в него ще са и по-модерните секуларизъм, секуларизация и секцио. Което по времето на моето раждане е било просто цезарово сечение отново от латинските caesarea (царско) и sectio (разрез). Покойната ми майка, светла ѝ памет, наивно вярваше, че поради това съм с царски или царствен произход. Така и не се разбра кое от двете. А съмнява ли се някой, че секциото е не толкова етимологично, колкото биологично производно на секс-а?

Употребата на „sex“ в английския език със значение (мъжки или женски) пол е датирана към началото на 16-ти век.

Скандално непреводимата дума „gender“, която завихри тази гореща зимна буря в родната паница със зелен сок, присъства в английския език от началото на 14-ти век със значение категория или съвкупност от хора или предмети с общи свойства, качества или характеристики. Заимствана е от старофренската дума „gendre“ или „genre“. (Случайно да Ви звучи познато и да Ви напомня за жанр?) Тя пък е произлязла от латинската си посестрима „genus“, означаваща род, порода, разновидност, раса, семейство, както и мъжки или женски пол. Коренът на думата е „gene –“, със значение раждам, създавам като баща, пораждам. Производните от този корен са свързани с възпроизводство, създаване на потомство и с племенни, родови, семейни и етнически общности. Дали заради честото присъствие на латини и римляни по нашите земи, или по други причини, от същия корен са поникнали и продължават да виреят немалко думи в съвременния български език – ген, генетика, генетичен, гений, и прочие. Освен това от преводния вариант на същия корен произлизат думите свързани с род, родина, народ, роднини, рододея се, родствен, родова памет и прочие, и прочие. Среща се все още и друга негова издънка, която пък е съвсем звукоподобна на „gendre“ или „genre“ – красивата и рядка българска думичка „джинс“, означаваща куп неща – коляно, сой, потекло, поколение, произход, родословие, фамилия, семейство. („Като си вземаш жена, гледай да е от джинс.“)

Латинската дума „genus“ е била използвана в латинския и като преводно съответствие за старогръцкия граматически термин „genos“ (род). Затова и притеснителната дума „gender“ е битувала в английския и в това си граматическо значение от края на 14-ти век, докогато и там са съществували мъжки, женски и среден род. Родовете днес са почти изчезнали от английския език, поради което това значение на „gender“ е почти забравено. (Излишна подробност е обяснението, че “-d-”-то се е появило в „genre“ като фонетична прибавка, акреция, в старофренския прадядо на езика.) Старогръцкият граматически термин „genos“ се е промъкнал и на българска територия или поради липсата в онези времена на непреодолимо преградно съоръжение по южната ни граница, или поради липсата въобще на граница. Само че прадедовците на днешните борци с мигрантството го хванали, завързали със свински опашки и прекръстили на „род“. Затова и досега нашите съществителни, прилагателни и глаголни форми си имат женски, мъжки и среден род, а не джендър или социален пол.

Употребата на „gender“ в английския език в значението (женски или мъжки) пол е датирана към началото на 15-ти век. Дълго време „gender“ и „sex“ са били използвани в английския език успоредно, синонимно и взаимозаменяемо. ТЕ И ДНЕС СА ПЪЛНИ СИНОНИМИ и означават едно и също за обикновените и не толкова интелигентни, колкото българските диспутанти, англоговорящи. На никой англичанин не би му хрумвало да каже или напише, че „gender“ е „social sex“. По-скоро, ако бъдат принудени, биха направили разграничение между „gender“ и „biological sex“. (Добре е да се знае, че тъй като английският език е възприемал и продължава да възприема

думи от различни чужди езици, както и да образува нови думи, и днес в лексиката му изобилстват подобни пълни синоними.)

Когато през 20-те години на 20-ти век в Европа и в Англия се случват поредното разкрепостяване и първата (далеч по-свенлива) сексуална революция, думата „sex“ поизгубва изначалното си значение на „пол“ и започва да придобива по-еротично и неприлично значение (тъкмо което и ние бързичко сме възприели). Пак тогава „gender“ (джендър) започва да става основната и обичайна дума за биологичния пол на хората. В това си значение отпървом думата е била възприемана като разговорна, нелитературна и шеговита. По-късно през 20-ти век обаче с разрастването на феминистичните движения се разширява и конотацията на думата и тя все по-често се използва като отпратка и към социално характерните качества и роли, а не само към биологичните белези на двата пола. В този си смисъл думата се среща в литературата от началото на 60-те години на 20-ти век, когато пък е зачената втората и доста по-известна феминистична и сексуална революция.

Спорът около Истанбулската конвенция едва ли ще се реши лесно и скоро. Едва ли нов превод ще помогне много. (Виж по-горе.) Проблемът не е в превода, а в конотациите и във възприятията. В ценностната система и във възгледите.

Ако българските представители на мъжкарството и защитниците на „мъжкостите“ и „женскостите“, на „мъжественостите“ и „женственостите“ не започнат спокойно и безпроблемно да разбират „пол“ в различните му, но напълно прилични конотации, така както англичаните разбират „gender“ (джендър), ожесточеното чесане на езиците и меренето на мъжкостите и женскостите ще продължи.

Компромисният вариант е да бъде преведена отново Конвенцията, като „gender“ се превежда навсякъде не като „социален пол“, което явно се приема на нож, а като „джинс“. Тъй де. Народът отдавна го е казал: „Ако си търсиш сънародници и политици, от джинс да са.“

Вихър Кръстев

